

**KOBIECOŚĆ I MĘSKOŚĆ A EMOTIKONY. RELACJE POMIĘDZY PŁCIĄ
PSYCHOLOGICZNĄ A EMOCJONALNOŚCIĄ W SYTUACJACH WYWOŁUJĄCYCH
EMOCJE STRACHU, SMUTKU I GNIEWU**

Monika Wróbel

Uniwersytet Wrocławski, Instytut Psychologii
ul. Dawida 1, 50-527 Wrocław
E-mail: moniika.wrobel@gmail.com

ABSTRAKT

Cel badań. Celem badania było sprawdzenie, czy kobiecość i męskość mają związek z ogólną emocjonalnością wyrażoną w postaci emotikonów. Celem badania było również zbadanie relacji pomiędzy typami płci psychologicznej a ilością wyrażanych emocji (rozumianych jako liczba emotikonów) w sytuacjach odczuwania smutku, strachu i gniewu.

Metodologia. Badanie zostało przeprowadzone w formie internetowej na 50 kobietach i 50 mężczyznach w wieku 18-59 lat. Do badania włączono 31 kobiet oraz 22 mężczyzn, których płć psychologiczna została określona jako kobieca lub męska.

Wyniki. Zastosowane analizy pozwoliły stwierdzić, że istnieje zależność pomiędzy poziomem kobiecości u mężczyzn a ogólną emocjonalnością wyrażoną za pomocą emotikonów. Wykazano również, że kobiety z płcią psychologiczną męską wyrażają więcej emocji w sytuacji wywołującej emocje gniewu niż w sytuacji wywołującej uczucie smutku.

Wnioski. Przytoczone badania w części teoretycznej pokazują, że kobiety mają większe przyzwolenie na wyrażanie emocji, dlatego możliwe jest, że mężczyźni, którzy mają wysoki poziom kobiecości, utożsamiają się z przyzwoleniem na większe wyrażanie emocji. Również badania przytoczone we wprowadzeniu pokazują, że mężczyźni mają większe przyzwolenie na wyrażanie emocji w sytuacji gniewu. Możliwe, że kobiety z płcią psychologiczną męską utożsamiają się z mężczyznami pod tym względem. Warto zaznaczyć również, że wiele osób posiada płć psychologiczną androgeniczną lub nieokreśloną, a nie jednoznacznie męską lub kobiecą.

Słowa kluczowe: płć psychologiczna, męskość, kobiecość, emotikony, strach, smutek, gniew

Femininity, masculinity, and emoticons. Differences between psychological gender and emotionality in a situation that evokes emotions of fear, sadness and anger

ABSTRACT

Thesis. The aim of study was to check whether femininity or masculinity is related to emotionality shown in emoticons. We also wanted to find differences between two psychological sexes and amount of emotion (understood as a number of emoticons) when a person is sad, scared, or upset.

Methodology. The experiment was conducted by the Internet on 50 women and 30 men aged 18-59. To introduce differences between psychological sex type, we interviewed 31 women and 22 men whose psychological sex was female or male.

Findings. Using analysis, we can conclude that there is a relation between the level of femininity in males and general emotionality shown as emoticons. We also found that women with male psychological sex type use more emotions when they face situations with anger than with sadness.

Conclusions. The foregoing research in theoretic part shows that women are more liable to express their emotions. It is possible that men with a high level of femininity identify themselves with a liability to show their emotions. Also the research points out that men are more allowed to show their emotions in situations which compound anger. It is possible that women with masculine psychological sex identify themselves with men on this score. It is worth mentioning that a lot of people have an androgynous psychological sex type or unidentified, not only male or female sex type.

Key words: Psychological sex type, masculinity, femininity, emoticon, fear, sadness, anger

WSTĘP

Funkcjonowanie człowieka w internecie to jedna z czynności podejmowanych przez większość ludzi każdego dnia. Internet służy nam do różnych celów, między innymi do wyszukiwania informacji czy do komunikowania się. Spośród dostępnych form komunikowania się za pośrednictwem internetu najstarszą jest poczta elektroniczna. W 1972r. powstała pierwsza wersja poczty elektronicznej, służąca do wysyłania formalnych korespondencji. Bardzo szybko została ona również wykorzystana do korespondencji prywatnej (Kuchciak, 1997: za: Majgier, 2000). Z każdym rokiem pojawia się coraz więcej programów służących do komunikowania się za pomocą tekstu, dźwięku czy obrazu (Majgier, 2000).

Komunikacja w internecie oprócz przekazu werbalnego pozwala też na odczytywanie treści przekazu występującego w postaci emotikonów – znaków, które symbolizują emocje (Martens, 2012). Emotikony zastępują kanał niewerbalny wypowiedzi w komunikacji internetowej (Paluch i Kulesza, 2014). Emotikony zastępują gesty i mimikę, między innymi za pomocą liter, znaków interpunkcyjnych czy cyfr (Walotek-Ściańska, Szyszka, 2014). Anna Martens (2010), która badała częstotliwość stosowania emotikonów w komunikacji internetowej, wykazała, że ponad 80% osób stosuje je bardzo często lub często. Emotikony służą ocieplaniu konwersacji i zwiększeniu otwartości na rozmówcę, a rezultaty badań potwierdzają, że są elementem naturalnym w komunikacji internetowej (Martens, 2012). Emotikony określają emocje, które towarzyszą przekazowi werbalnemu, a ich stosowanie ma wpływ na postrzeganie rozmówcy (Martens, 2012). Polepszają one jakość, pogłębiają relację pomiędzy oso-

bami i są wykorzystywane w sposób świadomy (Ben Zeev, 2005: za: Paluch, Kulesza, 2014). Ciągi znaków, które tworzą emotikony, są utożsamiane z podstawowymi sposobami wyrażania emocji (Paluch, Kulesza, 2014).

Warto zwrócić uwagę, że graficzne emotikony są wizualnie podobne do twarzy ludzkich (Kapuścińska, 2012). Możliwe jest również stosowanie bardziej złożonych form wyrażania emocji poprzez emotikony, a ich zakres ogranicza tylko ludzka wyobraźnia (Szpunar, 2006: za: Paluch i Kulesza, 2014), gdyż emotikony pozwalają na kreatywność w ich stosowaniu (Chaciński, 2007: za: Walotek-Ściańska i Szyszka, 2014). Wojciech Jurek (2006) zwraca uwagę na różne przyczyny popularności emotikonów. Przede wszystkim pozwalają one na wyrażenie emocji oraz określenie stanu emocjonalnego naszego rozmówcy. Ponadto używanie emotikonów skraca wypowiedź oraz pozwala na zabawne skomentowanie wypowiedzi, które nie jest możliwe w komunikacji *face to face*. Emotikony towarzyszące komunikatowi werbalnemu są wieloznacznymi znakami. Zastąpienie emotikonami przekazu werbalnego pozwala im stać się nośnikiem znaczenia komunikatu (Szczęk 2006, za: Kapuścińska, 2012). Emotikony traktowane są jako niewerbalna forma ekspresji oraz są szybkim nośnikiem informacji (Lubina, 2005: za: Guzowski, 2014). Dlatego też używanie emotikonów pełni ważną rolę we wzajemnej komunikacji internetowej (Paluch, Kulesza, 2014).

Emotikony pogrupowane są w różne kategorie, które wyrażają nasze odczucia (Hauser, 1999: za: Wolf, 2000). Podobne pogrupowanie można zauważyć w wyznaczeniu podstawowych emocji człowieka, takich jak: strach, wstęś, radość, złość, zdziwienie i smutek (Ekman, Friesen, 1971; Lazarus, 1991: za: Jarymowicz i Imbir, 2010). Badania Paula Ekmana (1971, 1993) obejmujące osoby różnych ras i narodowości wyodrębniły kilka emocji uniwersalnych, które są zdolnością wrodzoną i ujawniają się w reakcji na bodźce (Jarymowicz, Imbir, 2010). W trakcie doświadczenia ewolucyjnego, kulturowego i indywidualnego ludzie nabywają wiedzę o emocjach (Parkinson, 1995; Jasielska, 2004: za: Jasielska, 2009). W codziennych sytuacjach przejawiają się metaemocje. Metaemocje obejmują uczucia i stosunki do emocji oraz przyjmowane wobec nich postawy (Gottman, Katz, Hooven, 1996: za: Jasielska, 2009). Na rozwój emocjonalny duży wpływ mają stereotyp emocji oraz potoczna teoria emocji, według której emocja jest powiązana z płcią (Jasielska, 2009). Ruble (1983) wykazał, że przymiotnik „nieemocjonalny” jest częściej utożsamiany z mężczyzną niż z kobietą (Jasielska, 2009). Stereotypy płci wskazują, jak kobieta i mężczyzna mają funkcjonować w życiu społecznym, a emocjonalność jest jednym z aspektów określanych przez stereotyp płci (Jasielska, 2009).

Osobowość kobieca przejawiać się ma w zdolności do poświęceń, emocjonalności, trosce i ciepłych relacjach z innymi. Natomiast osobowość mężczyzny stawia na niezależność, łatwość podejmowania decyzji oraz na przywództwo wobec innych (Mandal, 2000: za: Jasielska, 2009). Jasielska (2002) wykazała, że w sferze emocjonalnej różnica płciowa odnosi się do odmiennego doświadczania i wyrażania emocji. Kobiety stereotypowo przejawiają większe zainteresowanie emocjami niż mężczyźni i mają przyzwolenie na wyrażanie takich emocji jak smutek i lęk, natomiast mężczyźni mogą pozwolić sobie raczej na gniew i dumę. Emocje nie są tylko kobiece ani tylko męskie ze względu na ich uniwersalność (Ekman, 1971, za: Jasielska, 2009). Konsekwencją stereotypowego myślenia o emocjach jest wymaganie od mężczyzn okazywania emocji związanych z siłą; wyrażanie innej kategorii emocji upatrywane jest jako ich słabość.

Podobna sytuacja występuje u kobiet, które nie mają przyzwolenia na emocje związane z siłą, a okazywanie słabości jest w ich przypadku bardziej akceptowalne niż u mężczyzn (Jasielska, 2009).

Różnice pomiędzy kobietami i mężczyznami w zakresie wiedzy o emocjach mogą wynikać z wrodzonych różnic pomiędzy płciami, ale również z socjalizacji i dostosowywania się do ról społecznych związanych z płcią (Eagly, Wood, 1999: za: Jasielska, 2009). W procesie socjalizacji u chłopców wzmacnia się takie cechy jak niezależność i dominację, a u dziewczynek wzmacniane są takie cechy jak opiekuńczość i wrażliwość na potrzeby innych (Eagly, Wood, 1999: za: Jasielska, 2009). Od najmłodszych lat dziewczynki są uczone, aby zwracać większą uwagę na emocjonalność swoją i innych jednostek. W toku nabycia umiejętności rozpoznawania płci innych osób przez dzieci zaczynają się one zachowywać adekwatnie do swojej płci (Fagot, Leinbach, 1993: za: Jasielska, 2009). Wyżej omówione kwestie wskazują, że na zróżnicowanie zachowania kobiet i mężczyzn wpływają stereotypy płci oraz stereotypy emocji. Warto zwrócić uwagę na to, że przyswojenie w dzieciństwie typowego zachowania dla płci nie musi być podtrzymywane w zachowaniu dorosłych osób, gdyż w ciągu całego życia nabywamy nowe cechy osobowości (Lott, Maluso, 1993: za: Jasielska, 2009).

Duże rozbieżności pomiędzy płciami występują w zakresie motoryki i agresji, umiarkowane w komunikacji i funkcjonowaniu społecznym, natomiast w innych aspektach są one bardzo małe i nie różnicują istotnie osób ze względu na płeć (Wojciszke, 2012).

Ważną rolę kobiet i mężczyzn w obrazie „ja” odgrywa płeć psychologiczna (Mandal, 2004: za: Mandal, 2010). Płeć biologiczna odnosi się do anatomicznych i fizjologicznych właściwości jednostki. Płeć psychologiczna natomiast jest uwarunkowana społecznie oraz kulturowo i odnosi się do cech nabytych w toku wychowania i socjalizacji, które są kulturowo przypisane danej płci (Bem, 2000: za: Lipińska-Grobelny, 2008). Tożsamość płciowa rozumiana jest jako własne poczucie kobiecości i męskości, które nabywane jest w toku wychowania i socjalizacji jednostki (Bem, 2000; Mandal, 2004: za: Mandal 2010). Pojęcie płci psychologicznej odnosi się do takich cech, które są stereotypowo powiązane z płciami biologicznymi (Deaux, 1985: za: Konopka, Frączak, 2013).

Sandra Bem (2000) wyróżniła cztery typy płci psychologicznej: typ kobiecy (wysokie wyniki na skali kobiecości i niskie na skali męskości), typ męski (wysokie wyniki na skali męskości i niskie na skali kobiecości), typ androgeniczny (wyniki wysokie na skali męskości i kobiecości), typ niezróżnicowany (niskie wyniki na skali kobiecości i męskości). Osoby, których płeć psychologiczna jest typu męskiego, mają trudności w sytuacjach wymagających odczytania zachowania emocjonalnego innej osoby, co kulturowo przypisywane jest kobietom. Osoby, których płeć psychologiczna należy do typu kobiecego, mają natomiast trudności w sytuacjach nastawionych na rozwiązanie problemu, co stereotypowo wpisuje się w obraz męskości. Takie trudności mogą pojawić się u „typowych” osób, czyli takich, u których płeć psychologiczna jest zgodna z płcią biologiczną, ale również u osób, których płeć psychologiczna jest inna niż płeć biologiczna. Trudności te mogą wynikać z posiadania mniejszego repertuaru zachowań wobec sytuacji społecznych (Bem, 2000: za: Mandal, 2010).

Tożsamość płciowa jest płynna i może się ona zmieniać w ciągu życia, gdyż współczesny człowiek ma możliwość nadawania sensu swojemu istnieniu (Arcimowicz,

2003: za: Garncarek, 2014). Wedle społecznego konstruktywizmu płęć psychologiczna jest przekazywana jednostce przez społeczeństwo, a poziom męskości i kobiecości jednostki jest zmienny w czasie i zależy od dostosowania się do wymogów sytuacyjnych regułą dominacji (Rudman, Glick, 2008: za: Lipińska-Grobelny, 2008).

Celem artykułu jest zbadanie zależności pomiędzy kobiecością a męskością a ogólną emocjonalnością wyrażoną w postaci emotikonów oraz zbadanie relacji pomiędzy typami płci psychologicznej a ilością wyrażanych emocji (rozumianych jako liczba emotikonów w sytuacji odczuwania smutku, strachu i gniewu. Na podstawie przytoczonych badań i teorii dotyczących kobiecości i męskości, typów płci psychologicznych, uniwersalnych emocji i emotikonów zostały postawione następujące pytania badawcze: Czy istnieje związek pomiędzy ogólną emocjonalnością a poziomem męskości lub kobiecości u kobiet i mężczyzn? Czy istnieje związek pomiędzy płcią psychologiczną kobietą lub mężczyzną a odczuwaniem emocji w sytuacji strachu, smutku i gniewu?

METODA

W badaniu uczestniczyło 100 osób w wieku od 18 do 59 roku życia. Badanie objęło 50 kobiet ($M=23.12$, $SD=6.62$) i 50 mężczyzn ($M=24.94$, $SD=8.30$). W obu problemach badawczych uczestniczyły te same osoby badane. Do analizy drugiego problemu badawczego, porównującego osoby z płcią psychologiczną kobietą i mężczyzną, wyodrębnionych zostało 31 kobiet w wieku od 19 do 54 roku życia ($M=24.13$, $SD=8.05$) oraz 22 mężczyzn w wieku od 20 do 43 roku życia ($M=24.09$, $SD=5.58$). Pozostałe osoby, które uczestniczyły w badaniu, miały płęć psychologiczną androgeniczną oraz nieokreśloną. Każda osoba badana wypełniała kwestionariusz drogą internetową. Została zastosowana metoda kuli śnieżnej, więc dobór do grupy był nielosowy.

W prezentowanym badaniu narzędziem badawczym do pomiaru płci psychologicznej osób badanych był Inwentarz Płci Psychologicznej – IPP (Bem, 1981; 1984) w adaptacji polskiej (Kuczyńska, 1992). Bem (1981; 1984) opracowała Inwentarz składający się z 15 stwierdzeń w skali męskości i z 15 stwierdzeń w skali kobiecości oraz 5 stwierdzeń buforowych.

Do pomiaru ogólnej emocjonalności (rozumianej jako łączna liczba emotikonów wyrażających emocje pozytywne i negatywne) zastosowano pytanie: „Ilu używasz emotikonów w krótkiej wypowiedzi liczącej 2-5 zdań?”. Skala odpowiedzi na powyższe pytanie wynosiła od 0 do 6.

W celu sprawdzenia ilości wyrażanych emocji (rozumianych jako liczba emotikonów) w sytuacji odczuwania smutku, strachu i gniewu zastosowano trzy historie wywołujące dane emocje. Sześciu sędziów kompetentnych (trzy kobiety oraz trzech mężczyzn) wybrało spośród trzech historii odnoszących się do każdej z wyżej wymienionych emocji jedną, która ich zdaniem najbardziej odzwierciedla emocje towarzyszące danej sytuacji. Każdej badanej osobie przedstawiano historie w takim samym porządku. Były one prezentowane w następującej kolejności: historia wywołująca emocje strachu, historia wywołująca emocje smutku i historia wywołująca emocje gniewu. Po każdej historii osoba badana miała odpowiedzieć na pytanie: „Gdybyś mógł/a wyrazić swoje emocje w ilości emotikonów, to ilu byś ich użył/a?”. Skala możliwych odpowiedzi wynosiła od 0 do 10.

WYNIKI

W celu sprawdzenia podstawowych statystyk obliczono statystyki opisowe (średnie i odchylenia standardowe) dla badanych zmiennych: kobiecość, męskość i ogólna emocjonalność (rozumiana jako łączna liczba emotikonów wyrażających emocje pozytywne i negatywne) dla kobiet, mężczyzn i obu płci (Tabela 1).

Tabela 1. Statystyki opisowe dla badanych zmiennych

	N	Kobiecość M (SD)	Męskość M (SD)	N emotikon M (SD)
Kobiety	50	54.36 (7.39)	46.56 (8.12)	1.98 (1.24)
Mężczyźni	50	50.08 (8.63)	50.90 (9.06)	1.68 (1.19)
Ogółem	100	52.22 (8.28)	48.73 (8.83)	1.83 (1.21)

Źródło: Badania własne Autora.

W celu odpowiedzi na pytanie badawcze „Czy istnieje związek pomiędzy ogólną emocjonalnością a poziomem męskości lub kobiecości u kobiet i mężczyzn?” wykonano analizę współzmienności między poziomem kobiecości i męskości a emocjonalnością (wyrażoną jako łączna liczba emotikonów wyrażających emocje pozytywne i negatywne), osobno w grupie kobiet i mężczyzn (Tabela 2).

Tabela 2. Współczynniki korelacji r-Pearsona między poziomem kobiecości i męskości a ogólną emocjonalnością (rozumianą jako łączna suma emotikonów wyrażających emocje negatywne i pozytywne) z wyróżnieniem płci oraz ogółem.

		N emotikon r (p)
Kobiety	Kobiecość	.09 (.524)
	Męskość	-.12 (.403)
Mężczyźni	Kobiecość	.31 (.029)
	Męskość	.23 (.110)
Ogółem	Kobiecość	.23 (.022)
	Męskość	.03 (.792)

Źródło: Badania własne Autora.

Nie odnotowano związku pomiędzy poziomem kobiecości kobiet a ogólną emocjonalnością. Nieistotna statystycznie okazała się korelacja pomiędzy poziomem męskości kobiet a ogólną emocjonalnością. Analiza współzmienności wykazała istotną statystycznie dodatnią korelację pomiędzy poziomem kobiecości u mężczyzn a ogólną emocjonalnością. Nie odnotowano związku między poziomem męskości w grupie mężczyzn a ogólną emocjonalnością. Dodatkowo wykazano istotną statystycznie dodatnią korelację pomiędzy poziomem kobiecości a ogólną emocjonalnością, bez podziału na płeć. Taka zależność nie występuje natomiast w przypadku relacji między poziomem męskości u obu płci a ogólną emocjonalnością.

W celu zbadania różnic pomiędzy typami płci psychologicznej – kobiecej i męskiej – a ilością wyrażanych emocji (rozumianych jako liczba emotikonów) w sytuacji odczuwania smutku, strachu i gniewu wykonano podstawowe statystyki opisowe (średnie i odchylenia standardowe) dla wybranych zmiennych: typ płci psychologicznej,

sytuacja odczuwania smutku, sytuacja odczuwania strachu oraz sytuacja odczuwania gniewu dla kobiet, mężczyzn i obu płci (Tabela 3).

Tabela 3. Statystyki opisowe dla badanych zmiennych.

	N	Typ IPP M (SD)	Smutek M (SD)	Strach M (SD)	Gniew M (SD)
Kobiety	31	2.65 (.49)	1.48 (2.06)	2.06 (1.61)	2.52 (1.90)
Mężczyźni	22	2.27 (.46)	3.14 (3.11)	2.59 (2.22)	3.32 (2.68)
Ogółem	53	2.49 (.50)	2.17 (2.65)	2.28 (1.88)	2.85 (2.27)

Źródło: Badania własne Autora.

W celu odpowiedzi na pytanie badawcze „Czy istnieje związek pomiędzy płcią psychologiczną kobiecą lub męską w podziale ze względu na płeć a odczuwaniem emocji w sytuacji strachu, smutku i gniewu?” wykonano analizę testu t-Studenta dla prób niezależnych względem zmiennych. Analiza ta posłużyła weryfikacji różnicy pomiędzy typami płci psychologicznej a ilością wyrażanych emocji (rozumianych jako liczba emotikonów) w sytuacji odczuwania smutku, strachu i gniewu. Sprawdzone, czy istnieje różnica pomiędzy płcią psychologiczną kobiecą i męską w wyrażaniu emocji (rozumianych jako liczba użytych emotikonów) w sytuacji odczuwania gniewu oraz w sytuacji odczuwania smutku dla kobiet, mężczyzn i obu płci (Tabela 4).

Tabela 4. Test t-Studenta dla prób niezależnych względem płci psychologicznej kobiecej i męskiej, badający różnice w wyrażaniu emocji (rozumianych jako liczba użytych emotikonów) w sytuacji odczuwania gniewu oraz w sytuacji odczuwania smutku, z wyróżnieniem płci oraz ogółem.

	TYP IPP	Sytuacja smutku		Sytuacja gniewu		t-test
		M	SD	M	SD	
Kobiety	Kobiece	1.95	2.44	2.65	1.81	ns
	Męska	.63	.50	2.27	2.10	-2.51*
Mężczyźni	Kobiece	4.00	4.29	4.33	3.20	ns
	Męska	2.81	2.64	2.94	2.46	ns
Ogółem	Kobiece	2.42	3.00	3.04	2.25	ns
	Męska	1.93	2.30	2.67	2.30	ns

*p<.05. **p<.01. ***p<.001.

Źródło: Badania własne Autora.

Nie odnotowano różnic pomiędzy odczuwaniem smutku i odczuwaniem gniewu dla płci psychologicznej kobiecej u kobiet. Analiza sytuacji odczuwania smutku i odczuwania gniewu dla kobiet z płcią psychologiczną męską wykazała istotną statystycznie różnicę. Kobiety, których płeć psychologiczna jest męska, bardziej reagują w sytuacji odczuwania gniewu niż w sytuacji odczuwania smutku. Nie zaobserwowano różnic pomiędzy sytuacją odczuwania smutku a sytuacją odczuwania gniewu dla mężczyzn z płcią psychologiczną kobiecą. Nieistotna statystycznie okazała się różnica pomiędzy odczuwaniem smutku i odczuwaniem gniewu w grupie mężczyzn, których płeć psychologiczna jest męska. Nie wykazano również różnic w sytuacji

odczuwania smutku i w sytuacji odczuwania gniewu u osób z płcią psychologiczną kobiecą lub męską bez rozróżnienia osób ze względu na płeć.

W celu sprawdzenia, czy istnieje różnica pomiędzy płcią psychologiczną kobiecą i męską w wyrażaniu emocji (rozumianych jako liczba użytych emotikonów) w sytuacji odczuwania gniewu oraz w sytuacji odczuwania strachu, zastosowano test t-Studenta dla kobiet, mężczyzn i obu płci (Tabela 5).

Tabela 5. Test t-Studenta dla prób niezależnych względem płci psychologicznej kobiecej i męskiej, badający różnice w wyrażaniu emocji (rozumianych jako liczba użytych emotikonów) w sytuacji odczuwania gniewu oraz w sytuacji odczuwania strachu z wyróżnieniem płci oraz ogółem.

	TYP IPP	Sytuacja strachu		Sytuacja gniewu		t-test
		M	SD	M	SD	
Kobiety	Kobiece	2.45	1.70	2.65	1.81	ns
	Męska	1.36	1.20	2.27	2.10	ns
Mężczyźni	Kobiece	3.50	4.33	2.88	3.20	ns
	Męska	2.25	1.91	2.94	2.46	ns
Ogółem	Kobiece	2.69	2.02	3.04	2.25	ns
	Męska	1.89	1.69	2.67	2.30	ns

*p<.05. **p<.01. ***p<.001.

Źródło: Badania własne Autora.

Nie odnotowano różnic pomiędzy sytuacją odczuwania strachu i gniewu dla płci psychologicznej kobiecej u kobiet. Analiza sytuacji odczuwania strachu i odczuwania gniewu dla kobiet z płcią psychologiczną męską nie wykazała istotnych statystycznie różnic. Nie zaobserwowano różnic pomiędzy sytuacją odczuwania strachu a sytuacją odczuwania gniewu dla mężczyzn z płcią psychologiczną kobiecą. Nieistotna statystycznie okazała się różnica pomiędzy odczuwaniem strachu i odczuwaniem gniewu w grupie mężczyzn, których płeć psychologiczna jest męska. Nie wykazano również różnic w sytuacji odczuwania strachu i w sytuacji odczuwania gniewu u osób z płcią psychologiczną kobiecą i męską bez rozróżnienia osób ze względu na płeć.

DYSKUSJA

Przedstawione wyżej wyniki jednoznacznie wskazują, iż nie wszystkie hipotezy potwierdziły się. Założone hipotezy mają potwierdzenie empiryczne w pytaniu badawczym dotyczącym związku ogólnej emocjonalności a poziomu kobiecości i męskości jedynie w przypadku twierdzenia, że u mężczyzn kobiecość ma dodatni związek z ogólną emocjonalnością rozumianą jako liczba używanych emotikonów. Dodatkowa analiza wyników wykazała, że bez względu na płeć biologiczną kobiecość ma dodatni związek z ogólną emocjonalnością rozumianą jako liczba używanych emotikonów. Powyższe wyniki pokazują, że mężczyźni oraz osoby bez podziału na płeć biologiczną, które mają wysoki poziom kobiecości, używają więcej emotikonów. Oznacza to, że większa liczba używanych emotikonów powiązana jest z wyż-

szym poziomem kobiecości u mężczyzn oraz w przypadku braku podziału na płeć. W przypadku pytania badawczego dotyczącego związku pomiędzy sytuacją odczuwania strachu, smutku i gniewu a płcią psychologiczną męską lub kobiecą założone hipotezy mają potwierdzenie empiryczne tylko u kobiet, których płeć psychologiczna jest męska. Kobiety te bardziej wyrażają emocje, rozumiane jako liczba użytych emotikonów, w sytuacji odczuwania gniewu niż w sytuacji odczuwania smutku. W większości przypadków różnice statystyczne były nieistotne i na tyle małe, że nie są one brane pod uwagę, co może wynikać z faktu dobrania zbyt małej próby do badania. Osoby badane również stanowią specyficzną grupę, gdyż dobór był nielosowy – zastosowano metodę kuli śnieżnej. Gdyby badania przeprowadzić na większą skalę, próba z pewnością byłaby bardziej reprezentatywna.

W prezentowanym badaniu przy doborze historii brane były pod uwagę te, które najbardziej wywoływały odczuwanie emocji strachu, smutku i gniewu, co było weryfikowane przez sześciu sędziów kompetentnych. Być może historie wyróżnione przez sędziów nie w pełni pozwalały na odczuwanie emocji strachu, smutku i gniewu. Historie były oceniane i wybierane przez osoby z różnych grup społecznych – byli wśród nich strażak, księgowa, studentka medycyny, matematyk, student psychologii oraz student weterynarii. Te specyficzne grupy mogły wyłonić takie historie, które nie u wszystkich osób wywoływały odczucie smutku, strachu i gniewu, dlatego też nie wszystkie osoby mogły utożsamiać się z sytuacją, która miała wywołać daną emocję.

W przeprowadzonym badaniu w pierwszym problemie badawczym jedyna istotna różnica wystąpiła w grupie mężczyzn, których poziom kobiecości jest wyższy. Wyżej przytoczone badania pokazują, że kobiety mają większe przyzwolenie na wyrażanie emocji, dlatego możliwe jest, że mężczyźni, którzy mają wysoki poziom kobiecości, utożsamiają się z przyzwoleniem na większe wyrażanie emocji.

W przypadku drugiego problemu badawczego różnice pomiędzy typami płci psychologicznej a ilością wyrażanych emocji (rozumianych jako liczba emotikonów) w sytuacji odczuwania smutku, strachu i gniewu występują tylko u kobiet z płcią psychologiczną męską w sytuacji odczuwania smutku i w sytuacji odczuwania gniewu. Badania przywołane we wprowadzeniu pokazują, że mężczyźni mają większe przyzwolenie na wyrażanie emocji w sytuacji gniewu. Możliwe, że kobiety z płcią psychologiczną męską utożsamiają się z mężczyznami pod tym względem.

Warto zauważyć, że prawie połowa osób uczestniczących w pierwszej analizie nie została włączona do dalszej interpretacji. Wiele osób w dzisiejszych czasach posiada płeć psychologiczną androgeniczną lub nieokreśloną. Dlatego też takie osoby mogą różnie reagować na sytuacje dotyczące odczuwania strachu, smutku i gniewu. Warto zaznaczyć, że obecnie wpływ socjalizacji może nie być już tak silny i nie musi tak mocno kreować typów stereotypowej kobiety i stereotypowego mężczyzny. Równouprawnienie pod względem płci jest coraz bardziej akceptowane przez społeczeństwo, dlatego też różnice w poziomie wyrażania emocji czy ich odczuwania w sytuacji strachu, smutku i gniewu zacierają się.

Pomimo tego, że hipotezy nie zostały w pełni potwierdzone, po przeprowadzeniu tego badania nadal pozostaje wiele kwestii niewyjaśnionych. Warto skupić się również na innym zbadaniu ogólnej emocjonalności. Można ją sprawdzić jako liczbę emotikonów wykorzystywanych podczas rozmów z różnymi osobami. Warto zwró-

cić również uwagę na przedstawienie osobom badanym w innej formie sytuacji wywołujących określone emocje. Alternatywną propozycją wobec powyższego badania byłaby również forma eksperymentalna. Warto sprawdzić, czy wzbudzenie danych emocji w formie eksperymentalnej wpłynęłoby na różnicę w ilości wyrażonych emocji w sytuacji strachu, smutku i gniewu.

BIBLIOGRAFIA

1. Gamcarek, E. (2014). Dobrowolna bezdzietność, a przemiany tożsamości płci współczesnych kobiet i mężczyzn. *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Sociologica*, (51), 97-116.
2. Guzowski, R. (2014). Internet źródłem zmian paradygmatu komunikacji międzyludzkiej. W: K. Walotek-Ściańska, M. Szyszka (red.), *Komunikowanie się ludzi młodych we współczesnym świecie* (ss. 131-140). Bielsko-Biała: Wyższa Szkoła Administracji Bielsku-Białej.
3. Jarymowicz, M., Imbir, K. (2010). Próba taksonomii ludzkich emocji. *Przegląd Psychologiczny*, 53(4), 439-461.
4. Jasielska, A. (2009). Analiza wpływu stereotypu płci w obszarze emocji na edukację emocjonalną. *Forum Oświatowe* (40), 71-87.
5. Lipińska-Grobelny, A. (2008). Męskość, kobiecość, androgynia a doświadczanie stresu zawodowego. *Medycyna Pracy*, 59 (6), 453-460.
6. Kapuścińska, A. (2012). Więcej niż „buźki”. Emotikony jako sposób przenoszenia tradycyjnych symboli do komunikacji internetowej na przykładzie symbolu ryby. *Język-szkola-religia*, 1 (7), 64-75.
7. Konopka, K., Frączak, A. (2013). Płeć psychologiczna a gotowość do agresji interpersonalnej u kobiet i mężczyzn. *Polskie Forum Psychologiczne*, 1 (18), s. 65-80.
8. Majgier, K. (2000). Internet jako przestrzeń komunikacyjna. *Przegląd Psychologiczny*, 43 (2).
9. Mandal, E., Zalewska, K. (2010). Psychiczna kobiecość i męskość, poczucie własnej atrakcyjności, style przywiązania, style radzenia sobie i strategie autoprezentacji u kobiet podejmujących próby samobójcze. *Psychiatria Polska*, 44 (3), 329-339.
10. Martens, A. (2012). Formy i normy-jezyk komunikacji internetowej, rozważania wstępne. *Komunikacja Społeczna. Czasopismo elektroniczne*, (2), 20-28.
11. Paluch, F., Kulesza, W. (2014) Efekt kameleona w Internecie, W: M. Wysocka-Pleczyk, K Tucholska, *Człowiek zalogowany. 2. Wirtualne społeczności*. Kraków: Biblioteka Jagiellońska s. 24-36
12. Walotek-Ściańska, K., Szyszka, M. (2014). Pomiedzy integracją a dezintegracją komunikacji: socjolekt uczniów i studentów. W: K. Walotek-Ściańska, M. Szyszka (red.), *Komunikowanie się ludzi młodych we współczesnym świecie* (ss. 55-64). Bielsko-Biała: Wyższa Szkoła Administracji Bielsku-Białej.
13. Wojciszke, B. (2012). Psychologiczne różnice płci. *Wszystki świat*, 113 (01-03).
14. Wolf, A. (2000). Emotional expression online: Gender differences in emoticon use. *CyberPsychology & Behavior*, 3 (5), 827-833.